Рецензія на монографію Р. О. Мовчана «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми»

Арешонков Віталій - провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності Навчально-наукового інституту№1 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

DOI 10.32782/NP.2022.4.27

24 лютого 2022 р. о 5-00 рф відкрито напала на Україну. У цей день «братня держава» нарешті зняла свою огидну маску і відкрила справжнє, ще огидніше обличчя, офіційно оголосивши про «спєциальную опєрацию», тобто війну, фактичний відлік якої варто вести ще з 2014 р., коли рф анексувала АРК та вдерлася на Донбас.

І хоч іноземні спецслужби неодноразово, зокрема й публічно, попереджали Україну про високу ймовірність нападу, добре відомо, що які б заходи не вживалися – повністю до війни підготуватися не можна. З початком війни 2022 р. стало зрозумілим, що не повною мірою до неї виявився готовим і вітчизняний кримінальний закон, причому навіть з урахуванням тих істотних оновлень, яких він зазнав ще в 2014 р. у зв'язку із згаданими подіями. Як наслідок, за відносно короткий проміжок часу, який минув після уведення воєнного стану (найбільше за перший місяць), парламентаріями в екстреному порядку було прийнято вже понад десять законів, покликаних удосконалити механізм кримінально-правового регулювання суспільних відносин, зокрема усунути наявні у ньому прогалини.

Через свою новизну питання, яким присвячена рецензована монографія, у вітчизняній юридичній літературі переважно висвітлювалися лише на рівні окремих наукових публікацій, авторами яких були М. О. Акімов, І. В. Бердник, М. С. Бондаренко, А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, О. Г. Колб, О. О. Кравчук, В. В. Кузнецов, В. Д. Людвік, Д. Г. Михайленко, А. М. Орлеан, О. В. Остроглядь, Є. О. Письменський, М. А. Рубащенко, М. В. Сийплокі, Н. С. Стефанів, В. Г. Хашев та інші.

Попри позначену наукову активність, чимало важливих питань, пов'язаних із тлумаченням, застосуванням і визначенням перспектив відповідних новел, зали-

шаються дискусійними, а окремі з них – недослідженими. Зокрема, аргументуючи актуальність тематики цієї монографії, варто підкреслити суперечливість практики застосування розглядуваних кримінально-правових заборон і наявність численних помилок при кваліфікації передбачених ними діянь. Та обставина, що ні вітчизняними науковцями, ні судовою практикою і досі не була вироблена уніфікована позиція щодо багатьох злободенних питань кваліфікації, дає змогу стверджувати, що на сьогодні конструкція досліджуваних статей КК має численні недоліки, які мають бути усунені під час подальшого законотворення. Надійним фундаментом для цього процесу можуть і повинні стати напрацювання вітчизняної кримінально-правової науки.

Автором здійснено дослідження яскраво вираженого прикладного характеру, яке підпорядковано реалізації двох суто практичних цілей: 1) викладення власного бачення щодо тих дискусійних положень, наявність яких спроможна викликати найбільші складнощі у правозастосуванні; 2) виявлення та висловлення пропозицій щодо усунення притаманних аналізованим новелам недоліків, наявність яких не сприяє, а – за умови невжиття законодавчих заходів – неодмінно продовжуватиме негативно позначатися на результативності відповідних норм.

Р. О. Мовчан ґрунтовно дослідив такі питання: 1) посилення кримінальної відповідальності за окремі злочини проти основ національної безпеки України, вчинені в умовах воєнного часу (ст. 86, 111, 114 КК України); 2) кримінально-правова новела про колабораційну діяльність (ст. 111-1 КК України); 3) кримінально-правова новела про пособництво державі-агресору (ст. 111-2 КК України); 4) кримінально-правова новела про несанкціоноване поширення військово значимої інформації (ст. 114-2 КК України); 5) посилення кримінальної відповідальності за мародерство та окремі кримінальні правопорушення проти власності, вчинені в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 185–187, 189, 191, 432 КК України); 6) кримінально-правова новела про незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (ст. 201-2 КК України); 7) законодавчі зміни, направлені на підвищення ефективності кримінально-правової протидії кіберзлочинності в умовах дії воєнного стану (ст. 361, 361-1 КК України); 8) кримінально-правова новела про образу честі і гідності, погрозу щодо військовослужбовця (ст. 435-1 КК України); 9) кримінально-правова новела про виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікацію її учасників (ст. 436-2 КК України).

Практичне значення результатів і висновків роботи полягає у тому, що вони можуть бути використані як для подальших досліджень загальнотеоретичних проблем, так і у практичній діяльності, у правотворчій та правозастосовній діяльності. Монографія виконана на належному науковому рівні, має чітку обґрунтовану структуру, матеріал викладено системно та послідовно.

У цілому робота відзначається науковою новизною та актуальністю, має практичне значення. Монографія Р. О. Мовчана «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми» буде корисним науковим доробком фахівцям з кримінального права та кримінального процесу, а також практикам, які нині здійснюють протидію збройній агресії рф проти України.